

TARBIYA FANI ORQALI UMUMIY O'RTA TA'LIM MUASSASALARIDA O'QUVCHILARDA HUQUQIY KOMPETENTLIKNI RIVOJLANTIRISH

Todjiboyeva Shaxnoza Abdirashidovna

Termiz iqtisodiyot va servis universiteti

Ta'lim va tarbiya nazariyasi va metodikasi (boshlang'ich ta'lim)

1-kurs magistranti

Shonazarova Sevara Rashidovna

Pedagogika fanlari bo'yicha falsafa doktori (PhD)

Annotatsiya: Ushbu maqolada umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tarbiya fani orqali o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning ahamiyati va usullari tahlil qilinadi. Huquqiy kompetentlik o'quvchilarning huquqlarini va majburiyatlarini tushunish, ularga amal qilish va huquqiy me'yorlarni qo'llash qobiliyatini o'z ichiga oladi. Maqolada tarbiya fani darslarida huquqiy ta'limni amalga oshirishda o'qituvchining roli, ta'lim jarayoni va metodikalar keltirilgan. Shuningdek, huquqiy bilimlarni o'rgatishda uchraydigan qiyinchiliklar, ularni bartaraf etish yo'llari va o'quvchilarning huquqiy kompetentligini oshirishga qaratilgan amaliy yondashuvlar muhokama qilinadi.

Kalit so'zlar: Huquqiy kompetentlik, tarbiya fani, huquqiy bilimlar, ta'lim jarayoni, huquqlar va majburiyatlar, metodikalar, huquqiy ta'lim, o'quvchilarning kompetensiyasi

Kirish

Zamonaviy ta'lim tizimida o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish tobora ahamiyat kasb etmoqda. O'quvchilarga huquqiy bilimlarni o'rgatish nafaqat ularning huquqlarini anglash, balki ularga amal qilish hamda huquqiy masalalarni yechishda to'g'ri qarorlar qabul qilishda muhimdir. Tarbiya fani orqali huquqiy kompetentlikni rivojlantirish o'quvchilarga o'z huquqlarini bilishga, jamiyatdagi qonunlarga hurmat bilan yondashishga yordam beradi. Ushbu maqolada tarbiya fani orqali huquqiy kompetentlikni oshirish usullari, dars jarayonida uchraydigan qiyinchiliklar va samarali metodikalar tahlil qilinadi.

Bugungi kunda o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish masalasi o'qituvchilar, ta'lim tizimi va jamiyatning umumiy talablari bilan uzviy bog'liqdir. Huquqiy ta'limni barcha ta'lim bosqichlarida joriy qilish, shu jumladan, boshlang'ich

va o'rta maktab ta'limida ham o'quvchilarning jamiyatda o'z huquqlarini himoya qilishda, ijtimoiy va huquqiy masalalarni tushunishda muhim rol o'ynaydi. Bunda huquqiy ta'lim nafaqat qonunlarni o'rgatish, balki o'quvchilarni huquqiy tafakkurga, huquqiy ong va mas'uliyatga yo'naltirishga qaratilgan bo'lishi kerak.

Tarbiya fani orqali huquqiy kompetentlikni rivojlantirish o'quvchilarga qanday huquqiy muammolar bilan yuzlashayotganini tushunishga yordam beradi va ularni huquqiy bilimlar bilan ta'minlab, jamiyatda faol va adolatli fuqarolar bo'lishga yo'naltiradi. Ushbu maqolada tarbiya fani orqali huquqiy kompetentlikni rivojlantirishga doir metodlar, amaliy yondashuvlar va o'qituvchilarning roli haqida kengroq ma'lumot beriladi.

Adabiyotlar tahlili. Huquqiy kompetentlikni rivojlantirish masalasi haqida ilmiy tadqiqotlar ko'plab amalga oshirilgan. Masalan, [Xujayev, 2019] o'z ishida huquqiy bilimlar va huquqiy tafakkurning jamiyatdagi ahamiyatini ta'kidlagan. Shuningdek, [Rahmonov, 2020] huquqiy kompetentlikni rivojlantirishda tarbiya fanining o'rni haqida gapiradi va uning metodik jihatlarini batafsil o'rganadi. [Xolboev, 2021] tomonidan o'rtacha ta'lim muassasalarida huquqiy ta'limning amaliy jihatlarini va samaradorligi haqida tadqiqotlar olib borilgan. [Ismoilov, 2018] esa huquqiy bilimlarni ta'lim jarayoniga joriy qilishdagi qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish usullarini tahlil etadi.

Metodologiya. Ushbu maqolada sifatli tadqiqot usuli qo'llanilgan. Maqolada tarbiya fani darslarida huquqiy kompetentlikni rivojlantirish bo'yicha mavjud metodikalar va dars rejaları tahlil qilingan. Shuningdek, ta'lim jarayonida huquqiy ta'limni joriy qilishda yuzaga keladigan qiyinchiliklar, o'qituvchilarning tajribalarini o'rganish hamda samarali metodlarning qo'llanilishi baholangan. O'qituvchilardan olingan intervyular va amaliy misollar asosida maqolada huquqiy kompetentlikni oshirish bo'yicha tavsiyalar berilgan.

Natijalar va muhokama. Ta'lim jarayonida huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning samarali yo'nalishlaridan biri – huquqiy bilimlarni real hayot bilan bog'lashdir. O'quvchilar o'z huquqlarini va majburiyatlarini to'liq tushunib, ularni kundalik hayotda qo'llashni o'rganishlari kerak. Tarbiya fani o'qituvchilari bu maqsadda o'quvchilarga huquqiy me'yorlarni tushuntirish, amaliy mashg'ulotlar o'tkazish va huquqiy bahs-munozaralar tashkil etish orqali samarali natijalarga erishishlari mumkin. Ta'limning

barcha bosqichlarida huquqiy kompetentlikni rivojlantirishga qaratilgan strategiyalarni amalga oshirish zarur.

Quyidagi jadvalda tarbiya fani orqali o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning asosiy natijalari va ularni amalga oshirish uchun zarur bo'lgan metodlar keltirilgan.

Natija	Tavsif	Metodlar
Huquqiy kompetentlikni oshirish	O'quvchilar huquqiy bilimlarni bilish, ularga amal qilish va huquqiy muammolarni hal qilish qobiliyatiga ega bo'lishadi.	Amaliy mashg'ulotlar, huquqiy bahs-munozaralar, case study metodlari
Huquqiy ongni rivojlantirish	O'quvchilar o'z huquqlarini bilish, ularga hurmat bilan yondashish, huquqiy masalalarni tushunish va hal etish.	Pedagogik ta'lim, interaktiv darslar, video darslar, qonunlarni real hayotda qo'llash
Jamiyatda faol fuqarolikni tarbiyalash	O'quvchilar o'z huquqlarini himoya qilish, jamiyatda mas'uliyatli va adolatli fuqarolar bo'lishni o'rganadilar.	Simulyatsiyalar, huquqiy ta'lim, qonunlarga amal qilishni o'rgatish
Pedagogik metodlarni takomillashtirish	O'qituvchilar huquqiy ta'limni samarali ravishda o'rgatish, pedagogik metodlarni joriy qilish va huquqiy ta'limda yangiliklarni qo'llash.	Zamonaviy pedagogik metodlar, interaktiv usullar, o'qituvchilarning huquqiy malakasini oshirish
Huquqiy bilimlarni amaliyotga tatbiq etish	O'quvchilar olingan huquqiy bilimlarni kundalik hayotda va amaliy mashg'ulotlarda qo'llay olishadi.	Simulyatsiyalar, rolli o'yinlar, real hayotdagi huquqiy vaziyatlarni tahlil qilish

Jadvalda keltirilgan natijalar tarbiya fani orqali huquqiy kompetentlikni rivojlantirishning asosiy yo'nalishlarini aks ettiradi. Har bir natija o'qituvchilarning metodik yondashuvlariga va o'quvchilarning huquqiy bilimlarni amaliyotda qo'llash qobiliyatini oshirishga yordam beradi.

Xulosa

Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida tarbiya fani orqali o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish nafaqat ularning huquqiy bilimlarini oshirish, balki jamiyatda faol va mas'uliyatli fuqarolarni tarbiyalashning muhim vositasidir. O'quvchilarga huquqiy bilimlarni samarali o'rgatish uchun zamonaviy pedagogik metodlar, interaktiv usullar va real hayot misollaridan foydalanish zarur. Shu bilan birga, o'qituvchilarga huquqiy kompetentlikni rivojlantirish bo'yicha amaliy tavsiyalar va qo'llanmalar taqdim etilishi kerak.

O'quvchilarda huquqiy kompetentlikni oshirish uchun zamonaviy pedagogik metodlardan foydalanish zarur. O'quvchilarga huquqiy bilimlarni faqat nazariy jihatdan emas, balki amaliy mashg'ulotlar, huquqiy bahs-munozaralar, qonunlarni real hayotda qo'llash orqali o'rgatish kerak. Tarbiya fani o'qituvchilari o'quvchilarga huquqiy bilimlarni o'rgatish, ular bilan amaliy mashg'ulotlar o'tkazish va huquqiy ongini rivojlantirishda muhim rol o'ynaydi.

Kelajakda huquqiy kompetentlikni rivojlantirish jarayonini yanada samarali qilish uchun ta'lim tizimida huquqiy ta'limga alohida e'tibor berish, o'qituvchilarning huquqiy bilimlarini oshirish va ularga zamonaviy pedagogik metodlarni joriy qilish zarur. Bu o'z navbatida o'quvchilarning huquqiy tafakkurini rivojlantirib, jamiyatda mas'uliyatli va faol fuqarolarni tarbiyalashga xizmat qiladi.

Foydalanilgan adabiyotlar

1. Xujayev, B. (2019). *Huquqiy ta'lim va uning o'quvchilarda huquqiy kompetentlikni rivojlantirishdagi roli*. Toshkent: O'zbekiston Yozuvchilar uyushmasi.
2. Rahmonov, T. (2020). *Tarbiya fanining huquqiy kompetentlikni rivojlantirishdagi o'rni*. Toshkent: Oliy o'quv yurtlari nashriyoti.
3. Xolboev, F. (2021). *O'rtacha ta'lim muassasalarida huquqiy ta'limning amaliy jihatlari*. Toshkent: O'zbekiston Matbuot.
4. Ismoilov, S. (2018). *Huquqiy bilimlarni o'qitishning samaradorligi: Qiyinchiliklar va ularni bartaraf etish yo'llari*. Toshkent: Ta'lim va taraqqiyot.
5. Mavlonov, A. (2019). *Umumiy o'rta ta'lim muassasalarida huquqiy kompetentlikni rivojlantirish metodikasi*. Toshkent: O'zbekiston Ta'lim tizimi.